

Mechanická práce a energie

Slovem **práce** označujeme různé činnosti lidí a strojů. K tomu, aby člověk konal **práci** potřebuje **energii**, kterou získává s potravin. K tomu, aby stroj konal **práci**, potřebuje **energii**, která se mu dodá v podobě el. proudu, různých paliv atd.

Mechanická práce

Ve fyzice jsou slova **práce** a **energie** používána v užším a přesnějším významu, ve významu fyzikálních veličin.

Mechanickou práci koná každé těleso, které působí silou na jiné těleso, přičemž ho přemísťuje po určité trajektorii. Práci tedy koná například: motor traktoru, který táhne přívěs, motor jeřábu, který zvedá břemeno, nohy cyklisty, který šlape na pedály.....

Společné znaky všech těles, které konají práci

1. silové působení na jiné těleso,
2. přemístování tohoto tělesa nebo jeho části.

Pro výpočet mechanické práce musíme znát dvě fyzikální veličiny: 1. velikost síly **F**, kterou působí těleso na jiná tělesa, 2. dráhu **s**, o kterou se tělesa přemístí.

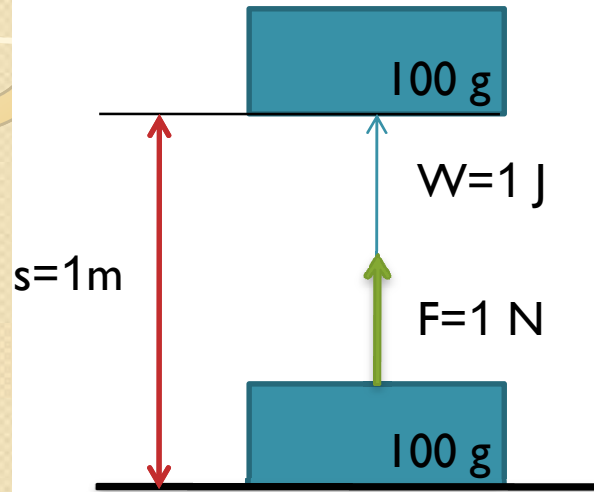
$$W = F \times s$$

Tento vztah používáme, jestliže síla **F** má stálou velikost a též směr jako přímá trajektorie, po níž se těleso přemístuje.

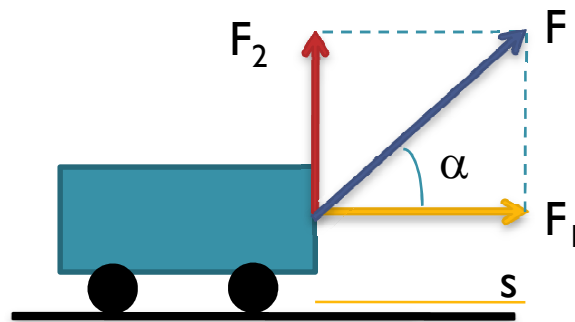
Jednotkou práce v soustavě SI je **joule**, značka **J**.

Jeden **joule** je práce, kterou vykoná stálá síla 1 N při přemístění tělesa po dráze 1 m ve směru působící síly.

Mechanická práce

Práci 1 J např. vykonáme, zvedneme-li tabulku čokolády o hmotnosti 100 g do výšky 1 m. V takovém případě působíme silou $F_G=m \cdot g=0,1\text{ kg} \cdot 10\text{ N} \cdot \text{m} \cdot \text{s}^{-2}=1\text{ N}$ po dráze 1 m.

Jestliže síla F svírá se směrem přímé trajektorie úhel α , neuplatní se při konání práce celá síla F , ale jen její složka F_1 , která leží ve směru trajektorie.

$$W = F \times s \times \cos\alpha$$

Mechanická práce

Mechanická práce vykonaná při přemístění tělesa závisí na velikosti síly, která na těleso působí, na dráze, o kterou se těleso přemístí, a na úhlu, který svírá síla se směrem přemístění.

Výkon a práce počítaná z výkonu

K posouzení činnosti lidí a strojů je důležité znát nejen **práci**, kterou vykonají, ale také **dobu**, za kterou ji vykonají. Jestliže např. člověk vykoná určitou práci za 5 hodin a stroj tutéž za 1 hodinu, říkáme, že výkon stroje je pětkrát větší než výkon člověka.

Výkon tedy vyjadřuje, jak rychle se určitá práce vykoná.

Výkon ***P*** je fyzikální veličina, kterou určujeme jako podíl vykonané práce ***W*** a doby ***t***, za kterou byla vykonána.

$$P = \frac{W}{t}$$

V případě, že se práce nekoná po celou dobu t rovnoměrně, vyjadřuje uvedený vztah **průměrný výkon**. Při rovnoměrném konání práce jde o **stálý výkon**.

Jednotkou výkonu v soustavě SI je **watt (W)**. Pro tuto jednotku vyplývá:

$$1W = \frac{1J}{1s}$$

Známe-li stálý výkon P stroje nebo člověka a dobu t , po kterou pracuje, můžeme ze vztahu $P=W/t$ určit práci:

$$W = P \times t$$

Počítáme-li výkon ve **wattech** a dobu v **sekundách**, je pak mechanická práce ve **wattsekundách (W.s)**. Měříme-li výkon ve **wattech** a dobu v **hodinách**, dostáváme práci ve **watthodinách (W.h)**, je-li výkon v **kilowattech** a doba v **hodinách**, je práce v **kilowatthodinách (kW.h)**.

$$1 \text{ W.s} = 1 \text{ J}$$

$$1 \text{ W.h} = 3\,600 \text{ J}$$

$$1 \text{ kW.h} = 3\,600 \text{ kJ}$$